

EEN VEILIG IDEE

Een inspiratieboek
voor een gezonde en
veilige leefomgeving.

ONTWERPVEILIGOMGEVING.NL

ONTWERP
VEILIGE
OMGEVING

“Nederland is gewend aan omgaan met risico's: dichtbevolkt land onder de zeespiegel: Hoe houden we het hoofd boven water, hoe kun je veilig leven is een vraag die ons al heel lang bezig houdt. We wanen ons veilig.”

HAROLD BOSCH

Evenementencoördinator en medewerker openbare orde en veiligheid, gemeente Landgraaf

INLEIDING: EEN GELUKKIG EN GROEIEND LAND VEILIG HOUDEN

ONTWERP VEILIGE OMGEVING

“Hoewel terreur en geweld doorlopend op tv zijn, zie je dat het aantal slachtoffers over de hele linie afneemt. Wel zie je dat onvoorspelbare, grote natuur-rampen, zoals stormen en aardbevingen, meer slachtoffers en schade veroorzaken. Het menselijke geweld neemt af, natuurlijk geweld neemt toe.”

HAROLD BOSCH

‘Atlas over veiligheid. Bijensteek gevaarlijker dan terrorisme’, 2017, NOS.

Nederlanders zijn gelukkiger dan ooit. Nederland staat op de vijfde plek in het World Happiness Report 2021, de jaarlijkse geluksmeting die de Verenigde Naties uitvoert onder 156 landen.

Nederland is een welvarend land, waar zaken over het algemeen goed geregeld zijn. Het zorg- en ziektekostenstelsel behoort al jaren tot de top drie van Europa (Euro Health Consumer Index, 2018). Ook op het gebied van veiligheid hebben we het goed voor elkaar. Het aantal slachtoffers van criminaliteit daalt en gevoelens van onveiligheid nemen af (SCP, 2018).

Rampen en zware ongevallen komen relatief weinig voor, ondanks het feit dat er wel degelijk risico's aanwezig zijn. Vanwege de beperkte ruimte is het daarbij niet altijd mogelijk om wonen en zware industrie of transport van gevaarlijke stoffen op grote afstand van elkaar te situeren.

EEN VEILIG IDEE

NIEUWE TIJDEN, NIEUWE RISICO'S

De druk op de beperkte ruimte gaat alleen maar groter worden. In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) wordt gehamerd op het combineren van functies in de ruimtelijke ordening van Nederland. Door de toenemende mobiliteit en de woningbouwopgaven worden in een aantal grote steden de grenzen van meervoudig ruimtegebruik steeds verder opgezocht en opgerekt. Wonen, werken en transport zullen zich steeds dichterbij elkaar afspelen. Steden verdichten, de functies van ruimten versmelten met elkaar. Dat levert meer risico's op.

Ook de energietransitie brengt nieuwe risico's met zich mee. Denk aan nieuwe technologieën als zonnepanelen, buurtbatterijen, waterstoftankstations en kleinschalige biovergistingsinstallaties bij boerenbedrijven. Door klimaatverandering worden overstromingen ook een steeds realistischer scenario voor de laaggelegen delen van het land en de toenemende vergrijzing zal ook zorgen voor een meer kwetsbare bevolking.

EEN BUITENGEWOON GROTE UITDAGING

De veilige leefomgeving in stand houden, ook als er nieuwe risico's bij komen kijken. Dat is de buitengewoon grote uitdaging voor de toekomst. We moeten de onzekerheden die er zijn over de mate waarin nieuwe technologieën zich ontwikkelen en in de maatschappij implementeren het hoofd bieden, en daarbij het effect op de ruimtelijke ordening, veiligheid en leefbaarheid van Nederland niet uit het oog verliezen.

In dit boek onderzoeken we drie vragen over een veilige leefomgeving.

0.1 WAT IS EEN VEILIGE LEEFOMGEVING

0.2 HOE KRIJG JE GRIP OP EEN VEILIGE LEEFOMGEVING

0.3 HOE ONTWERP JE VEILIGHEID

ONTWERP VEILIGE OMGEVING

VOORUITKIJKEN NAAR 2050
De omgevingsveiligheid is in 2050 toegenomen, dankzij sanering van bijvoorbeeld risicovolle situaties en de inzet op preventie en risicobeheersing bij bijvoorbeeld het gebruik van gevaarlijke stoffen. Met behulp van wet- en regelgeving is in vrijwel heel Nederland het basisbeschermingsniveau sterk verbeterd, zodat we veilig, schoon en gezond kunnen leven. Industriële activiteiten zijn niet gemengd met publieksfuncties of woonbebouwing en ook transportroutes van gevaarlijke chemische stoffen lopen daar niet meer doorheen. Dergelijke industriële activiteiten zijn vooral langs transportroutes en in de havens en industriegebieden geconcentreerd. Dat betekent dat we daarvoor milieuruimte hebben ingericht en terughoudend zijn met het toelaten van andere functies in die gebieden, wat ook zorgt voor meer veiligheid.

[BRON: NATIONALE OMGEVINGSVISIE]

EEN VEILIG IDEE

1.0

WAT IS EEN VEILIGE LEEFOMGEVING

.1	Ieder zijn eigen invulling	p.11
.2	Fysieke veiligheid in de fysieke leefomgeving	p.18
.3	Wordt Nederland veiliger?	p.22
.4	Vijf kernwaarden voor een veilige (en gezonde) leefomgeving	p.24
.5	Conclusie	p.26
	Lector Energie- en transportveiligheid Nils Rosmuller aan het woord	p.28

1.0 WAT IS EEN VEILIGE LEEFOMGEGEVING?

1.1 IEDER ZIJN EIGEN INVULLING

Een veilige leefomgeving. Dat is nogal een groot begrip. Het is dan ook niet gek dat er allerlei invalshoeken zijn vanuit waar we er betekenis aan kunnen geven. Een burger zal een veilige leefomgeving bijvoorbeeld anders benaderen dan een bestuurder of professional.

Meestal zien we de volgende invalshoeken:

- fysieke veiligheid en sociale veiligheid
- fysieke leefomgeving en sociale leefomgeving

FYSIEKE VEILIGHEID EN SOCIALE VEILIGHEID

Fysieke veiligheid draait om de bescherming tegen leed door ongevallen of door incidenten van een niet-menselijke oorsprong. Onder fysieke veiligheidsthema's verstaan we bijvoorbeeld natuurbranden, en incidenten met gevaarlijke stoffen. Fysieke veiligheid wordt in vergelijking met sociale veiligheid relatief veel in wet- en regelgeving voor het omgevingsrecht gevangen. Denk bijvoorbeeld aan brandveiligheidseisen die in de bouwregelgeving worden gesteld, verkeersveiligheid of afstandseisen voor activiteiten met gevaarlijke stoffen die in de milieuregelgeving gesteld worden. Voor sociale veiligheid zijn er minder van deze preventieve richtlijnen in wet- en regelgeving opgenomen.

Sociale veiligheid gaat over de bescherming tegen leed door opzettelijk menselijk handelen. Denk aan: misdrijven, overtredingen en (sociale) overlast. De (on-)veiligheidsgevoelens van burgers worden vaak sterk beïnvloed door de aan- of afwezigheid van sociale veiligheid. Thema's als ondermijning, digitale veiligheid en de inclusieve samenleving worden doorgaans beschouwd als sociale veiligheidsthema's.

FYSIEKE LEEFOMGEVING EN SOCIALE LEEFOMGEVING

De fysieke leefomgeving staat voor datgene wat je ziet, hoort, voelt en ruikt. Dat zijn bijvoorbeeld gebouwen, wegen, parken, een schone lucht, rivieren en bossen. In de Atlas Leefomgeving is te zien welke thema’s allemaal deel uitmaken van die fysieke leefomgeving.

De sociale leefomgeving draait om verenigingen, goede contacten in de buurt en mantelzorg. Hoewel dit vaak minder zichtbaar is, hangen de sociale en fysieke leefomgeving samen. Zo is het fijner wonen in een veilige wijk en nodigen bankjes in een park uit tot gesprekken tussen burens. Een sociale leefomgeving heeft natuurlijk ook te maken met het ontbreken van criminaliteit en sociale overlast.

Thema’s uit de atlas leefomgeving

De Atlas Leefomgeving heeft informatie over alle milieu- en gezondheidsthema’s die spelen in de leefomgeving.

BODEM

Door de komst van kunstmest en chemische gewasbestrijding werd de bodem als substraat gezien, niet langer als een dynamisch systeem. De bodem verwerd langzaam tot een plek waar je zaken weg kunt stoppen.

ERFGOED

Binnen erfgoed onderscheiden we immaterieel erfgoed (gebruiken, gewoonten en verhalen), materieel erfgoed (gebouwen, natuurgebieden en landschappen, maar ook bijvoorbeeld boeken en kunstwerken) en mobiel erfgoed (voertuigen).

BOUW

Nederland raakt steeds meer dichtbevolkt. Mensen trekken naar de stad, waardoor de grote en middelgrote gemeenten blijven groeien. Dit veroorzaakt een grote druk op de ruimte en inrichting van de steden.

GELUID

Als geluid ongewenst is noemen we het lawaai. Lawaai in de woonomgeving kan als hinderlijk worden ervaren en bijvoorbeeld de slaap verstoren. Ongewenst geluid kan ook leiden tot gezondheidsklachten, zoals hoge bloeddruk. Hinder is daarbij een verzamelterm voor negatieve reacties op geluid. Denk daarbij aan ergernis, boosheid, hulpeloosheid en uitputting.

KLIMAATVERANDERING

De gemiddelde temperatuur op aarde is de afgelopen honderd jaar gestegen. Als gevolg hiervan hebben we te maken met extreme neerslag, overstromingen, droogte, zeespiegelstijging en verlies van biodiversiteit.

LUCHT

Door verkeer en industrie ademen we stoffen in die schadelijk kunnen zijn, zoals fijnstof en stikstofdioxide. Landbouw en huishoudens kunnen luchtvervuiling veroorzaken. Mensen kunnen ziek worden of eerder sterven door luchtvervuiling. Ook geurhinder valt onder lucht.

NACHTELIJK LICHT

Planten, dieren en mensen hebben naast licht ook een dagelijkse periode van donkerte nodig. Wanneer mensen en dieren ongemak ervaren van licht spreekt men van lichthinder.

NATUUR

De gemiddelde kwaliteit van de Nederlandse natuur, op land en in zoetwater, is jarenlang achteruitgegaan. Dat proces is inmiddels gekeerd. In het agrarisch gebied is de trend echter nog negatief.

RUIMTE

Nederland is een van de dichtbevolkste gebieden in de wereld. Wonen, werken, natuur, recreatie en mobiliteit hebben allemaal een plek nodig. Vanwege die dichtheid is het lastig om de kwaliteit van de omgeving te bewaken. Zo kunnen problemen ontstaan door invloeden vanuit het milieu, maar ook sociale veiligheid kan onder druk komen te staan.

VEILIGHEID

Ongevallen, branden en overstromingen. Ze zijn altijd mogelijk. De kans is vaak klein, maar we willen als mensen wel zicht houden op de risico’s en mogelijke gevaren. Sommige risicobronnen zijn makkelijker aantoonbaar te maken dan andere — bedrijven met gevaarlijke stoffen zijn bijvoorbeeld eenvoudiger te inventariseren dan gevoelens over sociale veiligheid in een buurt.

VRIJE TIJD

De vrijetijdsbesteding is onder te verdelen in Sport en bewegen, Beleven en spelen en Ontmoeten en ontspannen. Die besteding hangt sterk samen met de tijdsgeest en persoonlijke wensen en omstandigheden. Een passend aanbod is daarom belangrijk voor ons welzijn.

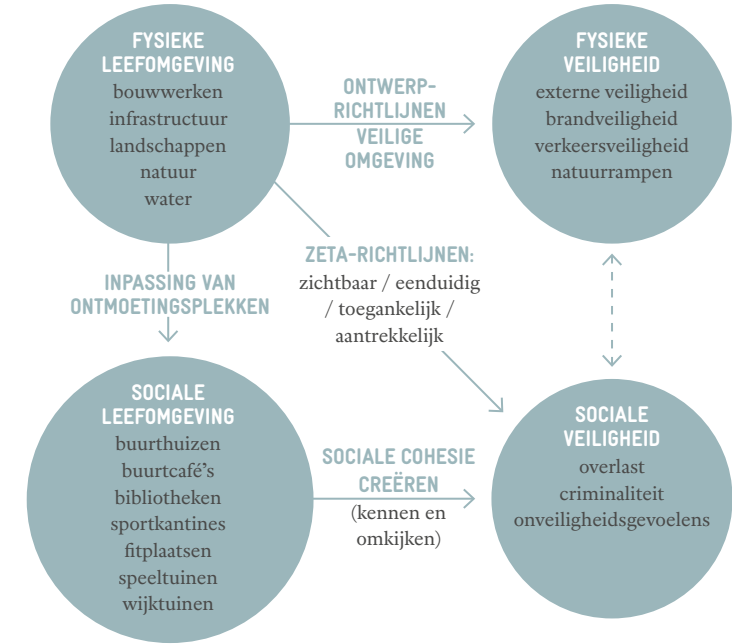

WATER

Water kan overlast veroorzaken of gevaar opleveren. Het komt steeds vaker voor dat er meer regen valt, en dat bijvoorbeeld het riool overloopt. Straten, huizen en tunnels komen dan blank te staan. Dit noemen we wateroverlast. Door klimaatverandering en de stijging van de zeespiegel neemt de kans op wateroverlast steeds meer toe.

“Het leven zit vol risico’s. Het begrip veiligheid suggereert dat er geen risico’s zijn. Waar het om gaat is dat de risico’s beheersbaar zijn.”

LUCAS BOLSUIS
burgemeester
gemeente Amersfoort

“Veiligheid gaat over de beleving van mensen. Overlast, criminaliteit, inbraak. Gedrag van andere mensen.”

JOKE HOFMAN
Directeur Woonbedrijf iederl

DE INVLOED VAN DE LEEFOMGEVING OP DE VEILIGHEID (EN VICE VERSA)

De inrichting van de fysieke leefomgeving heeft veel invloed op fysieke veiligheid. In ruimtelijke plannen kan op verschillende manieren rekening worden gehouden met gevaren op dit gebied. Ten behoeve van externe veiligheid kan een minimale afstand worden aangehouden tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen en kwetsbare gebouwen. Bij brandveiligheid kan gedacht worden aan de realisatie van voldoende bluswatervoorzieningen en goede bereikbaarheid voor hulpdiensten. Verkeersveiligheid spreekt voor zich; een veilige inrichting door bijvoorbeeld scheiding van langzaam en snel verkeer is een direct voorbeeld van planologie. Als gevolg van de klimaatverandering wordt het scenario van een natuurramp zoals een overstroming of een hevige natuurbrand steeds realistischer. Onder andere klimaatadaptatie is daarom een belangrijke ontwerpvariabele geworden. In hoofdstuk 3 ‘Hoe ontwerp je een veilige leefomgeving’ zijn ontwerprichtlijnen opgenomen om invulling te geven aan de inrichting van een veilige fysieke leefomgeving.

Ook de sociale leefomgeving staat onder invloed van de fysieke leefomgeving. Het gaat dan vooral over de inpassing van ontmoetingsplekken. Zowel binnenruimten als buitenruimten kunnen een belangrijke verbindende functie hebben voor de wijk. Op deze plekken leren mensen elkaar kennen, waardoor ze vaker naar elkaar omkijken. Het zorgt voor sociale cohesie, wat weer invloed heeft op de sociale veiligheid. Mensen voelen zich veiliger en er is minder sprake van overlast en criminaliteit. Op die manier heeft de fysieke leefomgeving dus indirect invloed op de sociale veiligheid.

Naast een indirect verband (via ontmoetingsplekken en sociale cohesie), bestaat er ook een direct verband tussen de inrichting van de fysieke leefomgeving en sociale veiligheid. Hier zijn bijvoorbeeld de ZETA-richtlijnen van toepassing, waarmee het gebruik en de waardering van de leefomgeving kan worden beïnvloed:

ZICHTBAARHEID	overzichtelijkheid, zichtlijnen en verlichting
EENDUIDIGHEID	zonering en markering van ruimten
TOEGANKELIJKHEID	bereikbaar voor bedoeld gebruik en voor hulpdiensten
AANTREKKELIJKHEID	zichtbare zorg en aandacht voor de leefomgeving

Tot slot is er nog een wederzijdse wisselwerking mogelijk tussen fysieke en sociale veiligheid. Het gaat niet per se over een verband, maar meer over de versmelting van de twee onderwerpen. Pyromanie is bijvoorbeeld een vorm van criminaliteit en zorgt voor een afname van brandveiligheid. Deze vorm van brandveiligheid is echter een gevolg van menselijk handelen en daarmee niet een gevaar wat onder fysieke veiligheid valt. Een ander voorbeeld is een woonwijk die vlak naast een spoor ligt waar gevaarlijke stoffen over worden vervoerd. Bewoners kunnen zich hierdoor onveilig voelen, maar het zijn niet dezelfde onveiligheidsgevoelens als bij sociale veiligheid.

In deze uitgave richten we ons vooral op veiligheid in de fysieke leefomgeving. Daarmee sluiten we aan op de opgave uit de Omgevingswet: het waarborgen en bevorderen van een veilige (en gezonde) fysieke leefomgeving. Daarbij leggen we het accent op de fysieke veiligheid en maken we af en toe een uitstapje naar de sociale veiligheid.

Zoals in de inleiding al is aangegeven is het in Nederland over het algemeen goed gesteld met de veiligheid van de fysieke leefomgeving. Veiligheid wordt gezien als een vanzelfsprekendheid, waar de overheid voor zorgt. Als een randvoorwaarde waaraan voldaan wordt bij het realiseren van verschillende opgaven in het ruimtelijke domein.

Vier nationale opgaven in de fysieke leefomgeving

1. RUIMTE MAKEN VOOR KLIMAATVERANDERING EN DE ENERGIETRANSITIE

Het klimaat verandert. De gevolgen hiervan merken we soms al. Denk aan de steeds drogere zomers, de hevigere regenval en de stijgende zeespiegel. Op deze en andere gevolgen van de klimaatverandering moeten we tijdig inspelen. Tegelijkertijd willen we met elkaar de overstap maken naar duurzame energie. Het is de bedoeling dat ons land in 2050 een duurzame energievoorziening heeft. We dragen hier zelf aan bij door bijvoorbeeld zoveel mogelijk woningen aardgasvrij te maken. Maar er zullen ook aanpassingen nodig zijn, bijvoorbeeld met windenergie, die we moeten inpassen in het landschap.

2. DE ECONOMIE VAN NEDERLAND VERDUURZAMEN EN ONS GROEIPOTENTIEEL BEHOUDEN

Nederland heeft een sterke internationale concurrentiepositie. Vanuit die positie willen we werk maken van een nieuw economisch verdienmodel dat duurzaam en circulair is. Door grondstoffen in de bouw te hergebruiken bijvoorbeeld. De overstap naar duurzame energie en het zorgen voor een gezond milieu zijn belangrijk. Ook willen we dat bedrijven zich hier goed mee kunnen vestigen met voldoende ruimte voor bedrijvigheid. Daarvoor is het zaak alle verschillende aspecten te betrekken die hierbij een rol spelen, zodat we duurzaam ons geld kunnen blijven verdienen.

3. ONZE STEDEN EN REGIO'S STERKER EN LEEFBAARDER MAKEN

Veel mensen zijn op zoek naar een geschikte, betaalbare woning. We willen graag wonen in een prettige omgeving. Een omgeving met voldoende groen en aandacht voor onze veiligheid en gezondheid. Denk bijvoorbeeld aan groen en fontein op plekken waar het warm kan worden (hittestress). Tegelijkertijd is het belangrijk dat de woningen goed bereikbaar zijn door goede fiets- en wandelpaden en aansluiting op het wegennet en het openbaar vervoer. Kortom: het gaat niet alleen om voldoende woningen, maar ook om een aantrekkelijke woonomgeving.

4. HET LANDELIJK GEBIED TOEKOMSTBESTENDIG ONTWIKKELEN

In sommige regio's staan de natuurlijke systemen en het landschap onder druk. Soms is daar sprake van een verzakkende bodem, onder meer door een te laag waterpeil. Als we het waterpeil omhoog brengen, kan dat gevolgen hebben voor de landbouw en de veeteelt. In sommige gebieden wordt het dan misschien logischer om duurzame energie te produceren in plaats van voedsel. Tegelijkertijd willen we de kwaliteiten van het landschap graag behouden om te kunnen recreëren en ook vanwege ons cultureel erfgoed.

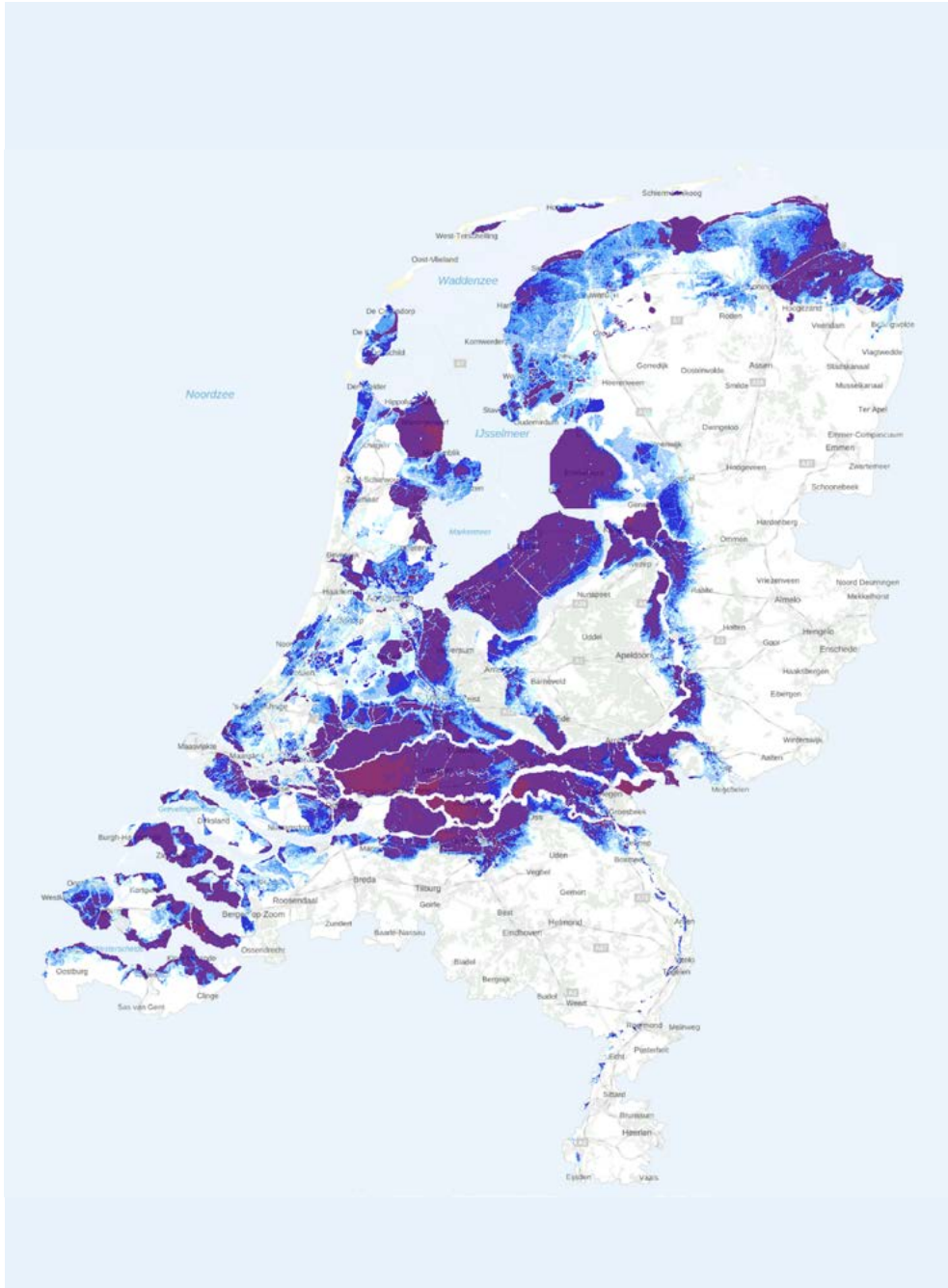
“Veiligheid is een relatief begrip en wordt in overleg met belanghebbenden bepaald.”

STEFAN KUKS
watergraaf van het waterschap Vechtstromen
in Oost Nederland

1.2 FYSIEKE VEILIGHEID IN DE FYSIEKE LEEFOMGEVING

↓ www.risicokaart.nl/welke-ricosituaties-zijn-er

Het accent in deze uitgave ligt zoals gezegd op fysieke veiligheid in de fysieke leefomgeving. Waar hebben we het dan over? De risicokaart geeft hiervan een mooi overzicht.

Op deze risicokaart is per thema te zien wat het volume van het risiconiveau is op welke plaatsen in Nederland: aardbeving, groot gebouw met publieksfunctie, kernongeval, luchtvaartongeval, natuurbrand, ongeval met gevaarlijke stoffen, ongeval op het water, overstroming, paniek (verstoring openbare orde), transport gevaarlijke stoffen, tunnelongeval en verkeersongeval op land. In dit voorbeeld is aangegeven hoe hoog het water maximaal kan stijgen bij een overstroming.

FYSIEKE VEILIGHEID IN DE OMGEVINGSWET
De Omgevingswet (en het huidige Omgevingsrecht) regelt de bescherming van mensen tegen aspecten van fysieke (on) veiligheid. Het streven naar een veilige en gezonde fysieke leefomgeving is één van de hoofddoelen van de Omgevingswet.

Wat er in ieder geval onder de fysieke leefomgeving verstaan moet worden is te lezen in artikel 1.2 van de Omgevingswet. De fysieke leefomgeving omvat in ieder geval: bouwwerken, infrastructuur, watersystemen, water, bodem, lucht, landschappen, natuur, cultureel erfgoed en werelderfgoed. In de nota van toelichting in de Omgevingswet is een nadere toelichting gegeven op het begrip ‘veilige leefomgeving’. In het onderstaande kader is de integrale tekst van de toelichting opgenomen.

↓ BRON: Artikel 1.3, Omgevingswet

OMGEVINGSWET

Deze wet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de woonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang:

- a) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, en
- b) doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften

NOTA VAN TOELICHTING

Artikel 1.3 van de Omgevingswet kent twee hoofddoelen. De formulering van deze doelen sluit aan bij het motto van het wetsvoorstel: ‘ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit’. Het ene doel is “bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit”. Dit doel beklemtoont de opdracht tot het waarborgen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. De Omgevingswet is in ieder geval gericht op veiligheid en gezondheid van de mens.

Het omgevingsrecht heeft een belangrijke functie bij het voorkomen van ongewone voorvallen en rampen en van de gevolgen daarvan. Het gaat om aspecten van fysieke veiligheid zoals externe veiligheid, veiligheid tegen overstromingen, brandveiligheid en constructieve veiligheid. Bij gezondheid van de mens gaat het om bescherming tegen invloeden vanuit het milieu, zoals geluid en luchtverontreiniging.

→ Overstroming van de Geul in Valkenburg: Grotestraat Centrum

Als het gaat om de veilige leefomgeving, maakt de nota van toelichting het volgende duidelijk over het begrip veilige leefomgeving in het omgevingsrecht:

- De veilige leefomgeving gaat om aspecten van fysieke veiligheid.
- De volgende fysieke veiligheidsthema’s zijn in ieder geval relevant: externe veiligheid, veiligheid tegen overstromingen, brandveiligheid en constructieve veiligheid.

De ordening van de ruimte heeft een belangrijke functie bij het voorkomen van ongewone voorvallen en rampen en de gevolgen daarvan. Wat opvalt is dat met name de ongevallen met grote effecten en een kleine kans op optreden genoemd worden. Ongevallen waar je als burger ook weinig invloed op hebt. Hiervoor ziet de overheid blijkbaar duidelijk een regulerende rol voor zichzelf weggelegd, als hoeder van de veiligheid.

WAT IS EEN FYSIEKE VEILIGE LEEFOMGEVING

Uit voorgaande paragraaf blijkt dat in de Omgevingswet de nadruk ligt op fysieke veiligheidsrisico’s als het gaat om een “veilige” fysieke leefomgeving. Er is een sterke koppeling tussen fysieke veiligheid en de fysieke leefomgeving. Voor veel fysieke veiligheidsthema’s zijn in het omgevingsrecht ook minimale kwaliteitsnormen opgenomen. Denk hierbij aan eisen voor brandveiligheid, hoogwaterveiligheid en externe veiligheid (gevaarlijke stoffen).

De koppeling tussen sociale veiligheid en de fysieke leefomgeving is zeker aanwezig en aantoonbaar, maar in het huidige omgevingsrecht niet of nauwelijks vertaald in kwaliteitsnormen. Met name gemeenten geven (via het Integraal Veiligheidsbeleid) prioriteit aan het verhogen van de sociale veiligheid, maar doorgaans in het sociale domein (en niet in het fysieke domein).

In gesprekken over veiligheid en een veilige leefomgeving lopen verschillende veiligheidsbegrippen vaak in elkaar over en blijkt dat fysieke veiligheid ook raakvlakken heeft met sociale veiligheid en gezondheid. Om deze drie thema’s enigszins af te bakenen en te verduidelijken wat in het kader van deze uitgave valt binnen het thema fysieke veiligheid hebben we hieronder een aantal voorbeelden opgenomen.

FYSIEKE VEILIGHEID

Brandveiligheid
Externe veiligheid
Kernongevallen
Natuurbranden
Overstromingen
Pandemie
Verkeersongevallen

SOCIALE VEILIGHEID

Criminaliteit
Ondermijning
Overlast
Terrorisme en radicalisering
Voetbalgeweld

GEZONDHEID

Dierziekten
Geluid
Groene leefomgeving
Hittestress
Luchtkwaliteit
Pandemie
Positieve gezondheid
Schoon drinkwater
Stank en geuroverlast

De komst van de Omgevingswet biedt een kans om in de fysieke leefomgeving de verbinding te maken tussen de thema’s sociale veiligheid, fysieke veiligheid en gezondheid.

“Risico’s die je zelf neemt zijn vaak veel groter dan dat je accepteert bij risico’s die door derden worden veroorzaakt”

PETER ROBBE
Procesmanager
Milieucapaciteit,
ProRail

Vijf kernwaarden

Met de komst van de Omgevingswet is een integrale kijk nodig op de gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Om een handvat te geven voor deze integrale kijk hebben we vijf kernwaarden geformuleerd voor het beschermen en bevorderen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Deze kernwaarden zijn geïnspireerd door de landelijk geformuleerde kernwaarden van de GGD’s en veiligheidsregio’s. De kernwaarden zijn bouwstenen die de kern van een gezonde en veilige leefomgeving beschrijven. De kernwaarden zijn geformuleerd op een strategisch niveau en passen daarmee bij het abstractieniveau van de Omgevingsvisie.

- WONEN EN WERKEN

Bij de inrichting van onze woon- en werkomgeving besteden we aandacht aan zowel de bescherming als bevordering van de gezondheid en veiligheid. Onze woon- en werkomgeving is klimaatadaptief ingericht en functies zijn op een gezonde en veilige manier geordend.
- MEEDOEN

Onze leefomgeving stimuleert tot contact met andere mensen. Onze leefomgeving is zodanig vormgegeven dat iedereen zich veilig voelt om mee te doen en elkaar te helpen, zowel in dagelijkse situaties als in geval van nood.
- GEBOUWEN

Woningen, scholen en andere gebouwen zijn (brand) veilig en hebben een gezond binnenklimaat. Gebruikers kunnen er prettig verblijven, zijn voldoende beschermd tegen (fysieke) veiligheidsrisico’s en kunnen tijdig vluchten, waarbij er specifiek aandacht is voor verminderd zelfredzame mensen.
- MOBILITEIT

Onze infrastructuur is zo ingericht dat bewegen aantrekkelijk is en veilig kan. Het gebruik van actief en openbaar vervoer wordt gestimuleerd. Onze infrastructuur is zo ingericht dat (negatieve) invloeden voor de omgeving beperkt zijn (ongeval gevaarlijke stoffen, geluid, fijn stof). Ook is de infrastructuur zo ontworpen dat aanwezigen bij incidenten snel en veilig kunnen vluchten, en dat hulpdiensten snel en effectief kunnen optreden.
- LEEFSTIJL

Onze leefomgeving nodigt mensen uit tot gezond- en veilig gedrag en helpt mensen om (zowel bewust als onbewust) veilige en gezonde beslissingen te nemen.

1.3 VEILIGE FYSIEKE LEEFOMGEVING IN HISTORISCH PERSPECTIEF

DE LEIDSCHER BUSKRUITRAMP 1807

Op 12 januari 1807 ontplofte om 16.15 uur in het Steenschuur, een gracht in Leiden, het kruitschip 'Delfs Welyaaren'. Het schip met bijna 18.000 kg buskruit aan boord, was op doorreis van Haarlem naar Delft en voor de nacht in Leiden voor anker gegaan. De kracht van de ontploffing was enorm. Het scheepsroer kwam buiten de ruim een kilometer verderop gelegen Hoogewoerdse Poort terecht en de knal werd tot in Den Haag gehoord. Bij de ramp vielen ongeveer 160 doden en raakten ruim 2000 mensen gewond. Circa 220 woningen werden compleet verwoest of onbewoonbaar. Overal in Leiden waren door de luchtdruk ruiten gesprongen en pannen van daken geblazen.

↑ BRON: canonvannederland.nl/nl/zuid-holland/zuid-holland/kruitschipramp-van-leiden

In 1810 vaardigde keizer Napoleon een decreet uit, waarin onder meer werd voorgeschreven dat een vergunning nodig was voor het voeren van een bedrijf. Het keizerlijk decreet kende een drietal categorieën van inrichtingen: inrichtingen die zich alleen op een bepaalde plek (op afstand van woningen) mochten vestigen, inrichtingen die alleen in de buurt van woningen mochten worden opgericht als vaststond dat zij geen ernstig gevaar of hinder konden veroorzaken, en tenslotte inrichtingen, die geen hinder of gevaar konden veroorzaken voor de woonomgeving en in de bebouwde kom gevestigd kon worden. De eerste veiligheidszonerings waren geboren. Opmerkelijk is ook, dat aan de vergunning de voorwaarde werd verbonden, dat eerst bij de omwonenden geïnformeerd moest worden naar eventuele bezwaren tegen het vestigen van een inrichting. Ook moest er een proces verbaal van eventuele bezwaren van omwonenden worden gemaakt. *Participation avant la lettre.*

← BRON: Ale, Prof. Dr. B.J.M., Risico's en veiligheid. Een historische schets, Delft, 2003

Johannes Jelgerhuis, Het Rapenburg te Leiden drie dagen na de ontploffing van het kruitschip op 12 januari 1807

Wij willen in Nederland een veilige (en gezonde) leefomgeving realiseren. Dat klinkt als een vanzelfsprekend streven. Maar is dat eigenlijk altijd al vanzelfsprekend geweest? Wat kunnen we leren van de geschiedenis over de inrichting van een veilige fysieke leefomgeving?

De geschiedenis van het externe veiligheidsbeleid begint rond 1800 met regelgeving rondom het gebruik van explosieve stoffen. De snelle groei van de chemische industrie en de daaraan verbonden transporten roepen vragen op naar de veiligheid, in het bijzonder naar aanleiding van een snelle opeenvolging van ongevallen en incidenten in de zeventiger en tachtiger jaren van de twintigste eeuw. Na een periode van stagnatie in de beleidsontwikkeling in het begin van de negentiger jaren leidt met name het ongeval in Enschede tot een nieuwe beleidsimpuls.

Ondanks het kleine kans-element van externe veiligheid zijn er in de geschiedenis industriële ongevallen geweest met aanzienlijke gevolgen voor de omgeving. Denk bijvoorbeeld aan de butadieën-explosie bij Marbon (Amsterdam 1971), de vrije gaswolk-explosie bij Nypro te Flixborough (Engeland 1974) en recenter de vuurwerkramp in Enschede. Als reactie op deze ongevallen is er steeds meer regelgeving gekomen over (externe) veiligheid. Zo zijn er in het Besluit externe veiligheid inrichtingen en het Besluit externe veiligheid transport afstanden opgenomen ten opzichte van risicovolle inrichtingen waarbinnen geen kwetsbare bestemmingen aanwezig mogen zijn. Ook zijn er in de jaren 90 vele LPG-tankstations gesaneerd die te dicht bij woonbebouwing waren gelegen. Daarmee hebben we geleerd van incidenten uit het verleden en de omgeving steeds veiliger ingericht.

1.4 WORDT NEDERLAND VEILIGER?

↓ BRON: Nationale Omgevingsvisie

Een gezonde en veilige leefomgeving is voor iedereen in Nederland van belang. Bij een gezonde leefomgeving wordt onderscheid gemaakt tussen het beschermen van de gezondheid door de kwaliteit van het milieu en het bevorderen van een gezonde leefstijl door een gezond ingerichte leefomgeving.

In Nederland moet worden voldaan aan geldende milieunormen. Daarbij is het nodig dat verkeers-, milieu-, omgevingsveiligheids-, fysieke veiligheids- en gezondheidsrisico's beheersbaar en het liefst te voorkomen zijn en dat nieuwe risico's en gevaren voor de gezondheid tijdig gesignaleerd en aangepakt worden. Negatieve omgevingseffecten op onze gezondheid worden naar een verwaarloosbaar laag niveau gebracht en onze leefomgeving wordt op gezond gedrag ingericht.

Nieuwe productieprocessen, infrastructuur, installaties, transporten en producten moeten daarbij veilig zijn. Om een gezonde en veilige fysieke leefomgeving te kunnen bereiken en behouden, is een goede kwaliteit van lucht, bodem en water en voldoende natuur noodzakelijk. Ook moeten hinder en risico's van onder andere chemische stoffen, straling, trillingen en geluid beheerst of nog liever voorkomen worden. Lucht, land en water (of het nu om natuur, landelijk of stedelijk gebied (inclusief verkeersaders) gaat) moeten zo goed van kwaliteit zijn, dat de risico's voor mens en milieu als gevolg van menselijke activiteiten verwaarloosbaar zijn.

Daarnaast verleidt een gezond ingerichte leefomgeving mensen tot gezond gedrag en voelen mensen zich er prettig (welbevinden). Belangrijke elementen voor een gezonde leefomgeving zijn: uitnodigen tot bewegen (wandelen, fietsen, sporten, spelen), elkaar ontmoeten en ontspannen.

↑ Buurtbatterij

BRANDENDE BUURTBATTERIJ

Dat de energietransitie nieuwe risico's met zich meebrengt, bleek uit een prestigieus renovatieproject in Woerden. Negenendertig sociale huurwoningen in het Schilderskwartier werden na renovatie onveilig opgeleverd. De buurtbatterij — de batterij waarin de stroom die de zonnepanelen produceren wordt opgeslagen — voldeed niet aan de veiligheidseisen. Batterijbranden waarbij giftige gassen vrijkomen blijken niet goed te bestrijden en kunnen een gevaar zijn voor de volksgezondheid via giftige rook en vervuild afvalwater.

“Je moet doorgronden waar de nu echt risicovolle zaken zitten.”

LUCAS BOLSIUS
burgemeester
gemeente Amersfoort

VEILIGHEIDSRISICO'S IN NEDERLAND

Er ontstaan steeds nieuwe veiligheidsrisico's. We bouwen dichtbij risico's: natuurlijke gevaren (rivieren, bosbranden) en industriële clusters. Die omgevingen zijn al eeuwen risicovol. Met de groei van de Nederlandse bevolking zijn we steeds dichterbij dit soort risicobronnen gaan bouwen én wonen. De potentiële blootstelling aan ongevallen wordt daarmee groter. Daarbij is Nederland een handelsland. Er worden naar en vanuit ons land veel producten en gevaarlijke stoffen verplaatst. De energietransitie kan daar mogelijk nog een boost aan geven. Dan zijn er de vanzelfsprekende risico's van klimaatverandering: de opwarming van de aarde zorgt voor meer regenwater, hoogwater, hitte en natuurbranden.

Om deze risico's in te perken is het belangrijk om maatregelen bij de bron te treffen. Dat heeft binnen veiligheidskunde de voorkeur. Installaties en opslagen van gevaarlijke stoffen worden door nieuwe technologieën en inzichten steeds betrouwbaarder uitgevoerd. Verder wordt er goed over de energietransitie nagedacht — we verlagen de CO2-uitstoot en beperken onze afhankelijkheid van koolwaterstoffen (denk aan het aardgas in Groningen).

Maar de energietransitie vraagt ook om nieuwe energiedragers en energiebronnen die nieuwe risico's met zich mee brengen. De Onderzoeksraad voor Veiligheid geeft in een jaarverslag aan dat ‘uit onderzoeken blijkt dat in algemene zin het ontbreekt aan systematische aandacht voor veiligheid, zowel in de ontwerpfase als in de fase waarin innovatieve producten, diensten of systemen in gebruik worden genomen.’ Er is te weinig oog voor de nieuwe risico's die door innovatie kunnen ontstaan en risico's die ontstaan in de interactie tussen innovatie en gebruik.

→ Romertoren aan de Bastion aan de Maasboulevard met sporen emplacement in Venlo
fotobron:
John Gundlach/
De Beeldunie

1.5 CONCLUSIE

Het is niet eenvoudig antwoord te geven op wat een veilig leefomgeving is. Er zijn veel verschillende, persoonlijke perspectieven. De veilige leefomgeving wordt dan vaak ook ingevuld door waar die verschillende personen en/of instanties hun verantwoordelijkheden over nemen.

De Omgevingswet geeft een kader voor wat in ieder geval onder de fysieke leefomgeving moet worden verstaan. Voor een aantal onderwerpen die onder het thema fysieke veiligheid vallen, zoals brandveiligheid, externe veiligheid en waterveiligheid zijn (in het Besluit kwaliteit leefomgeving) minimale kwaliteitsnormen opgenomen. Deze normen kunnen door lokale overheden verder ingevuld worden. Uit een analyse van omgevingsvisies is gebleken, dat veiligheid geen vanzelfsprekend thema is in deze visies. Ambities van lokale overheden liggen vaak op andere onderwerpen als stedelijke verdichting, mobiliteit, een concurrerende economie of duurzaamheid. Veiligheid is daarbij een van de zaken die meegewogen wordt, maar geen ambitie op zichzelf. Honderd procent veiligheid is niet haalbaar, dus gaan gesprekken over veiligheid vaak over optimalisatie. Met optimalisatie bedoelen we in de praktijk vooral het streven naar het behouden van de veiligheid. Het streven naar verhogen is vaak niet realistisch.

In Nederland zijn we best goed in het beheersen van complexe risico's. Laten we dat vooral zo houden. De overheid is de hoeder van de fysieke veiligheid. Maar de fysieke veiligheid kan binnen de fysieke leefomgeving steeds opnieuw onder druk komen te staan — bijvoorbeeld door de behoefte aan nieuwe woningen en alternatieve energiebronnen. Het is daarom nu meer dan ooit belangrijk om aandacht voor veiligheid te blijven behouden en veiligheid vroegtijdig mee te nemen bij nieuwe ontwikkelingen. Daarbij past een integrale kijk op gezondheid, sociale veiligheid en fysieke veiligheid. De vijf kernwaarden voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving kunnen helpen bij het formuleren van een ambitie op dit gebied in de lokale omgevingsvisies.

“Dat je weet en het gevoel hebt dat je veilig bent waar je woont als het gaat om allerlei risico's zoals overstromingen en ander gevaar. De bewoner kijkt heel anders naar veiligheid dan dat wij opschrijven in het bestemmingsplan. Weinig bewoners zullen op basis van de paragraaf externe veiligheid kunnen bepalen of de leefomgeving 'veilig' is.”

DIRK VAN DER RIJDT
Planjurist.
gemeente Dordrecht

DE ENERGIE-TRANSITIE EN VEILIGHEID ZIJN (NOG) NIET ELKAARS BESTE VRIENDEN

IN GESPREK MET NILS ROSMULLER

Als het gaat om de energietransitie, dan is Nils Rosmuller één van de weinigen in Nederland die regelmatig kritische vragen stelt over de veiligheidsaspecten van deze onstuitbare ontwikkeling. “Het hele risicobeleid heeft nog steeds niet het licht gezien.”

Nee, Nils Rosmuller ziet geen duizenden doden vallen bij incidenten met zonnepanelen of buurtbatterijen. Wel ziet hij, en kan hij allerlei kleinere scenario’s bedenken waarbij het mis kan gaan. Van afbrekende windturbinebladen tot buurtbatterijen of zonneweides die in de brand vliegen. “Het probleem is dat de energietransitie meer en meer op allerlei terreinen in de leefomgeving aanwezig is”, legt Rosmuller uit. “Omdat het straks alomtegenwoordig is, zul je zien dat dit soort incidenten in aantal steeds verder gaat toenemen en andersoortige risico’s met zich mee brengt dan we gewend zijn. Eerder had je een brandje in een woning en dan rende de brandweer naar binnen en schakelde de hoofdschakelaar uit om de elektriciteit af te sluiten. Nu kan het gebeuren dat er daarnaast nog een powerwall in die woning hangt met opslag van energie en er kan nog spanning staan op bepaalde snoeren vanwege zonnepanelen. Sommige risico’s zijn nog onbekend en ze zijn diverser van aard, je weet niet precies wat je aantreft.”

Als Rosmuller een definitie zou moeten geven wat een fysiek veilige leefomgeving precies is, dan is dat volgens hem een omgeving waar de burger niet aan veiligheid denkt. “Met de energietransitie komen nieuwe technologieën heel dichtbij diezelfde burger en we kennen de risico’s nog niet goed genoeg. Ik zie bijv. het aantal incidenten met zonnepanelen en elektrische auto’s toenemen. Daarom vind ik dat we nu serieus aandacht moeten geven aan de veiligheidsaspecten van de energietransitie. Ook omdat we met een Omgevingswet te maken krijgen, die initiatieven van burgers, bedrijven en instellingen faciliteert. Het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen is dan ‘Ja, mits...’ Al bij de ideeënvorming zou veiligheid een rol moeten spelen. Alleen hebben we nu geen ‘standaard afvinklijstjes’ ten behoeve van die veiligheid bij de energietransitie.”

OVER NILS ROSMULLER

Dr. ir. Nils Rosmuller is lector Energie- en transportveiligheid bij het Instituut voor Fysieke Veiligheid (IFV) en expert op het snijvlak van energie, transport, veiligheid en hulpverlening. Als lector geeft Nils Rosmuller inhoudelijk leiding aan de onderzoeks- en kennisontwikkelingsprogramma’s op het terrein van energie- en transportveiligheid binnen het IFV en zorgt hij voor de verbinding van kennisontwikkeling met onderwijscontent, les- en leerstof binnen het IFV. Daarnaast is hij lid van de stuurgroep energietransitie van de veiligheidsregio’s en brandweer Nederland.

GEEN PRIORITEIT

Wat dat betreft zou het volgens Rosmuller best een streepje meer mogen, want het onderwerp lijkt niet hoog te staan op de agenda van veel bestuurders en beleidsmakers. “In Nederland hebben we het over het algemeen goed geregeld als het om onze veiligheid gaat. Maar op velerlei gebied van de energietransitie ontbreekt wet- en regelgeving. De ontwikkelingen rondom de energietransitie gaan razendsnel en dan denk je af en toe ‘gaat dit goed?’ Niemand zal zeggen dat veiligheid niet belangrijk is, maar het gaat erom hoe hoog het op jouw prioriteitenlijstje komt te staan. Ik merk dat dit rondom de energietransitie soms lastig ligt. Mijn enige belang is dat nieuwe ontwikkelingen proportioneel veilig zijn, maar bij bijv. elektrisch vervoer gaan er veel meer belangen schuil achter de elektrificatie. Daar zit een hele automobieliindustrie achter, een olie-industrie, Bouwend Nederland, laadinfrastructuur en een kabinetsstrategie. Dat is veel omvattender dan alleen het aspect veiligheid. Soms levert dat conflicten op.” (zie kader)

Dat Rosmuller niet bang is om de knuppel in het hoenderhok te gooien, bleek toen hij verschillende keren het nieuws haalde met de stelling dat ‘de installateurs maar een beetje aangeprutst hebben bij het installeren van zonnepanelen op daken’. Met resultaat, want er kwamen Kamervragen en de minister kreeg de opdracht om gebouwen waar zonnepanelen op liggen weer verzekeraar te krijgen. “Het was al zover gekomen dat de Bond van Verzekeraars de daken met EPS-isolatiemateriaal, met daarop zonnepanelen, niet meer wilde verzekeren vanwege de brandveiligheidsrisico’s. Dan is er opeens geen conflicterend belang meer en weet iedereen dat je daar wat aan moet doen. In eerste instantie krijg ik dan het verwijt ‘Nils, jij houdt die zonnepanelenontwikkeling tegen’. ‘Nou nee, dat doe je zelf’, is dan mijn repliek, want ik zie alleen maar een toename van branden en de branche moet ervoor zorgen dat ze goede zonnepanelen levert en deze op de juiste manier installeert op een geschikt dak.”

Rosmuller haast zich te zeggen dat hij helemaal niet tegen verduurzaming is, maar dat je wel degelijk moet kijken naar de risico’s en hoe je daar verstandig mee kunt omgaan. “Ik ben realist genoeg om te zien dat over 5 jaar de parkeergarages in onze binnensteden bomvol staan met elektrische auto’s. Alleen zijn dan je sturingsmogelijkheden voor de positionering van laadpalen en elektrische voertuigen een stuk minder. Nu kun je nog nadenken over voorzieningen en richtlijnen. Over vijf jaar hebben we hopelijk wat investeringen gedaan in organisatie, beheer en constructie.”

“Met de energie-transitie komen nieuwe technologieën heel dichtbij en we kennen de risico’s nog niet goed genoeg.”

NILS ROSMULLER

CONFLICTERENDE BELANGEN: PARKEERGARAGES

Dat de energietransitie en veiligheid niet altijd elkaars beste vrienden zijn, bleek bij de ontwikkeling van het brandveiligheidsbeleid rondom parkeergarages. Het IFV voorziet dat over vijf jaar de parkeergarages vol staan met elektrische auto’s en vindt dat hier richtlijnen voor moeten komen. In eerste instantie leek dat geen welgevallige boodschap bij het ministerie en de branche. Het IFV kreeg onder meer voor de voeten geworpen dat het ‘de elektrificering van de Nederlandse mobiliteit tegenhoudt’. Het IFV heeft een infografic gemaakt met daarin handvatten voor het indelen van parkeergarages en de brandveiligheid. Bijvoorbeeld om alleen ‘mode 3- en 4-laadpalen’ te plaatsen door een erkend installateur, en om laadpalen niet in een vluchtweg of nooduitgang te plaatsen. Mogelijk komt er voor parkeergarages een NEN-norm, die deels voortkomt uit dit document. Verder is de verwachting dat het Bouwbesluit aangepast wordt.

WIE IS VERANTWOORDELIJK?

Als het gaat over de vraag wie er precies verantwoordelijk is voor een veilige leefomgeving in het kader van de energietransitie, dan ziet Rosmuller vooral veel gemeenten die ‘onbewust onbekwaam’ zijn en een Rijksoverheid die geen haast maakt met het opstellen van een risicobeleid. “Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat is al jaren bezig met het ontwikkelen van risicobeleid rondom de energietransitie. Zelf ben ik al drie jaar met de energietransitie bezig, maar die transitie is al van jaren daarvoor. Het hele risicobeleid heeft alleen nog steeds niet het licht gezien. Qua tempo en invulling mag het Rijk wel een tandje bijzetten.”

En gemeenten? “Die hebben veel andere belangen. Ze hebben er niet veel mee en zijn zich er soms niet van bewust. Oftewel: onbewust onbekwaam. Ook zitten die er vaak in met de houding ‘wij willen pronken met duurzaamheid, wij gaan dat gewoon doen’. Maar ze hebben amper door dat er veiligheidsrisico’s gepaard gaan met zonnepanelenweides, met windturbines, geothermie, waterstof. Wat mij betreft is het ook een taak voor de veiligheidsregio’s om hen hierop te wijzen. Je kunt niet in de kazerne blijven zitten en wachten tot er iemand op je deur klopt, van ‘wil je even meekijken’. Helemaal in kader van de Omgevingswet die aanstaande is, waarin een proactieve houding het verschil maakt.”

GOED VOORBEELD

Rosmuller haalt de invoering midden jaren 60 van de vorige eeuw van het aardgas in Nederland aan als voorbeeld hoe de energietransitie ook zou kunnen verlopen. “Dat was een hele grote operatie en vonden we heel spannend in het begin. In een korte periode is dit uitgerold. Het ging een paar keer mis, maar de installatiebranche heeft dit goed onder de knie gekregen. In het begin zie je bij dit soort grootschalige veranderingen in relatie tot veiligheid een reactie van ‘moeilijk, moeilijk, moeilijk’, maar uiteindelijk zien we het belang er wel van in en nemen we de nodige maatregelen.”

Daarnaast wijst Rosmuller naar de ervaringen die in een industriële omgeving zijn opgedaan met nieuwe vormen van energie. “De industrie heeft al decennia ervaring met waterstof of met buurtbatterijen. Daar hebben ze bijvoorbeeld blussystemen in die batterijen opgenomen. Dat kan natuurlijk makkelijk, maar dat kost geld. De industrie heeft dat geld ervoor over, want ze voelen het gelijk als de energievoorziening eruit ligt. Dan gaat de productie plat en dat kost ze geld en klanten. Ze investeren liever nu 2000 euro in dat ene blusmiddel dan dat ze straks een kwart van de klanten kwijt is.”

Die manier van redeneren ziet Rosmuller bijvoorbeeld graag terug bij producenten van elektrische auto’s. “Die denken ‘er is geen wet- en regelgeving om die brand in dat accupakket te voorkomen en als die auto in de fik vliegt, dan is de brandweer er toch voor om dat blussen?’ Dat is een heel andere manier van denken. Ja, de brandweer is er om te blussen, maar dat ontslaat je niet van de verantwoordelijkheid om je ontwerp beter en veiliger te maken.”

“Niemand zal zeggen dat veiligheid niet belangrijk is, maar het gaat erom hoe hoog het op jouw prioriteitenlijstje komt te staan.”

NILS ROSMULLER

ONTWERP VEILIGE OMGEVING

ACTIVEREN VAN EEN NETWERK OM GRIP TE KRIJGEN OP DE ENERGIETRANSISTIE

Om het veiligheidsaspect binnen de energietransitie beter te borgen, probeert Rosmuller zijn collega's in het land te mobiliseren. “We hebben in Nederland een paar duizend (beleids)medewerkers in de veiligheidsregio's. Mijn droom is dat we met die mensen de meeste facetten van de energietransitie gaan doorgronden. Die structuur heb ik met Brandweer Nederland opgezet en blijven we doorontwikkelen. Op die manier kun je gelijke tred houden met alle ontwikkelingen. Met het IFV kunnen we dat niet alleen, maar als je bij wijze van spreken uit elke veiligheidsregio vijf mensen aan je weet te verknopen en vervolgens de koek van de energietransitie verdeelt, dat wil zeggen de ontwikkeling en de doorgronding, dan kun je in het hele land best veel tot stand brengen. Met knappe koppen uit de regio tot verdieping komen, mijn droom is om dat voor elkaar te krijgen.”

EVOLUTIE OF REVOLUTIE?

Als Rosmuller in zijn glazen bol kijkt, dan denkt hij dat over een aantal jaren de ‘informatie gestuurde samenleving’ dusdanig ontwikkeld is, dat als de brandweer een melding krijgt van een incident, ze gelijk zien of er zich in dat huis een powerwall bevindt of dat er zonnepanelen op het dak liggen. Daarnaast denkt hij dat de talloze initiatieven rondom de energietransitie, van individuen tot grote bedrijven, zich zullen uitkristalliseren. Meer en meer zal duidelijk worden wat wel werkt en wat niet en ook de veiligheidsrichtlijnen zullen zich hiernaar voegen. Toch ziet hij dat proces liever wat sneller gaan. “Dit soort verbeteringen is een soort van evolutie. Maar ik zou liever een ‘revolutie’ hebben. Laten we alles op alles zetten om te kijken wat de risico's van de energietransitie zijn en welke maatregelen nodig zijn. Misschien is dit wat ambitieus, maar de initiatieven blijven oppoppen en daar moet je wel tijdig de kaders en richtlijnen voor hebben.”

Vier tips van Nils Rosmuller om een veilige leefomgeving te realiseren

- TIP 1

Bewustwording! Wees je ervan bewust dat er veiligheidsrisico's gepaard gaan met technologische ontwikkelingen.
- TIP 2

Laat de technologische ontwikkelingen in het kader van de energietransitie niet alleen aan de markt over. De markt is tot veel in staat, maar zit soms verlegen om handvatten en richtlijnen. Stel richtlijnen en normen op om ontwikkelaars en ontwerpers te helpen. Dat kan al in de vorm van ‘punten van aandacht’, waarmee de ontwikkelaar rekening kan houden.
- TIP 3

Maak producten intrinsiek veiliger. Bijvoorbeeld door een koel- of blussysteem aan batterijen toe te voegen. Binnen de industrie is dit al langer een gangbare wijze van produceren, omdat een brand direct grote gevolgen zou hebben voor de productie. Bij consumentengoederen zou diezelfde gedachtegang moeten gelden, in plaats van de gedachte ‘als het mis gaat, dan hebben we toch de brandweer om het op te lossen?’
- TIP 4

Leg je ‘final line of defense’ niet te ver. Op dit moment wordt er teveel ingecalculeerd dat de brandweer toch wel komt als het mis gaat. Zorg voor een veilig product en zadel niet je leefomgeving op met de problemen.

EEN VEILIG IDEE

Auteurs

Oostkracht10
Dirk Jan de Boer
Nancy Oberijé
Nandi van Voorst
Tom Reijers
Wessel Nienhuis

Vormgeving

Bestwerk
Robin Kramer
Bert ter Horst

Met dank aan:

Ad de Bont – Urhahn
Rob van der Velden – Atelier Dutch
Jacqueline Buitendijk – Veiligheidsregio Utrecht
Jacques Vermaas – Provincie Zuid-Holland
Annemarie van Daalen – Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond
Nils Rosmuller – Instituut Fysieke Veiligheid
Ingeborg Absil – Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Inge de Vries – Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Maarten Hoorn – Platform 31
Johan Kroes – Tekstbureau Kroes